

ABSTRACT

Verse dictionaries were written for primary school students to teach meaning of Turkish words in Arabic and Persian. This work utilities for children is giving more prosody knowledge. We saw that the number of verse dictionaries in Classical Turkish Literature is more than 50. If we look at sources we see that verse dictionaries' commentaries are not studied. However, in Turkish Literature it is important to study verse dictionaries' commentaries. Our aim with this study is giving information about Hediyyetü'l-İhvân its author's working and method in it. In this study we will be mentioned about verse dictionaries, we will focus on their places and significance in Classical Turkish Literature. Then will be given the information about Hediyyetü'l-İhvân and its author, Hediyyetü'l-İhvân will be evaluated in terms of wording and method. Hediyyetü'l-İhvân is the commentary or verse dictionary Sübhay-ı Sıbyân. It is an Turkish- Arabic verse dictionary and used as a text book at primary schools especially in 19th century. Hediyyetü'l-İhvân, commentary of Sübhay-ı Sıbyân was written by Bosnavî Mehmed Necîb and it was published 6 times between 1840-1903. Writer gives text as in traditional commentary books then gives information about text grammar knowledge and adds every thing about this subject.

**OSMANLI DEVLETİ VE ORTA ASYA HANLIKLARI ARASINDA
YAZMA ESERLER TAKASI: SÖMÜRGEÇİ GÜÇLERE KARŞI
MANEVİ MİLLİ BİRLİK**

Dilorom HAMROEVA

Özbekistan Bilimler Akademisi, Dil ve Edebiyat Enstitüsü/Özbekistan

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Dönemi Yazma Eserleri, Orta Asya ile alakalar, kitap takası.

ÖZET

Özbekistan'daki Anadolu sahasına ait yazma eserler ve bazı tercümelemlerin çoğunluğu XVIII-XX. Yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti Sultanları ve Orta

Asya Hanlıkları Hükümdarları tarafından sömürgeci güçlere karşı manevi milli birleşme, bütünleşme amacıyla talep ve takas edildiği bilinmektedir. Özbekistan İlimler Akademisi Yazma Eserler kütüphanesi ve çeşitli bölge kütüphanelerinde yer alan mezkûr kitapların büyük bir kısmı XIX-XX.Yüzyıllarda istinsah edilmiş olup, özellikle Harezmi Hanı Muhammad Rahim-Han Firuz talebiyle çoğaltılmıştır.Kardeş Halklar ortasındaki manevi yakınlığı sağlamak üzere yaygınlaştırılmış kitaplar sırasında Türk Divan Edebiyatı ustaları İsa Necati Bey, Fitnat-Zübeyde Hanım (Şeyhu'1-İslam Muhammed Es'ad kızı), Bâkî Çelebi, Garîbî Çelebi Seyyid Ebu Bekr, Hâtif Ahmed Efendi, Hâşim (Seyyid Mustafa Hâşim el-Üsküdârî), Hayâlî, Kânî, Kâimî, Kuddûsî (Ahmed Kuddusi), Leyla Hanım, Mâhir, Mustafa Bey, Sâmî, Nedim Ahmed Efendi, Nebî Efendi, Niyâzî Şeyh Muhammed Efendi, Pertev Paşa, Yahya, Zâtî Şeyh Süleyman, Zîver vs. şairlerin divanlarının farklı nüshaları rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra, sonraki yüzyıllarda Orta Asya'ya getirilen "Târîh-i Feth-i Rûm", "Şerh-i Mesnevî" gibi mensur, "Garip-name", "Mevc-ul Bahreyn" gibi nadir eserler de bilinmektedir. Fakat Sovyet Rusyası döneminde düzenlenmiş olan Yazma Eserler Kataloğlarında söz konusu olan yüzden fazla yazmanın, sadece sekiz tanesi yer almış olup, diğerleri Türk Halkları arasındaki milli manevi hareketlerin dile getirilmemesi amacıyla ihmal edilmiştir. Mezkur bildiride, Orta Asya ve Osmanlı Devleti arasındaki sosyal ve kültürel alakalar, özellikle Sultanlar ve Hanlar tarafından talep ve takas edilmiş yazmalar, onların kardeş halklar manevi medeni hayatına etkisi üzerinde durulacaktır.